

Nr 184

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående nedsättning av viss allmänna arvsfonden tillkommande fordran, m. m.; given Stockholms slott den 13 oktober 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

G. E. Sträng

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 13 oktober 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden NILSSON, STRÄNG, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler frågor om nedsättning av viss allmänna arvsfonden tillkommande fordran och avstående av fondens rätt till arv samt anför därvid följande.

**Nedsättning av allmänna arvsfondens fordran hos
advokaten Arne Fredlund, Stockholm**

I testamente den 29 mars 1935 förordnade systrarna Agda Törn och Edith Johanson-Funker att den av dem som överlevde den andra skulle med full

äganderätt erhålla all den andras kvarlåtenskap, varjämte stadgades, att den efterlevande icke finge genom gåva eller testamente överlåta något av sina tillgångar till någon av systrarnas gemensamma släktingar men dock hade full rätt att efter gottfinnande överlåta sagda egendom till något välgörande ändamål. Sedan Agda Törn avlidit bevakades testamentet efter henne. Edith Johanson-Funker upprättade efter systemens död följande, behörigen under-tecknade och bevittnade testamente.

Undertecknad, Edith Johanson-Funker förklarar härmed min yttersta vilja vara att all min efterlämnade egendom, vare sig fast eller lös skall tillfalla viss av mig närmare angiven förmånstagare så att ingen eller inga mig överlevande släktingar må tillgodogöra sig någon del av egendomen.

Edith Johanson-Funker avled år 1952 utan att dessförinnan ha utsett testamentstagare. Enligt bouppteckningen efterlämnade den avlidna som dödsbodelägare fyra syskonbarn. Förenämnda testamenten bevakades i vederbörlig ordning.

Genom beslut av Stockholms rådhusrätt avträdde dödsboet år 1953 till förvaltning av en av rådhusrätten utsedd boutredningsman. Hos denne gjorde kammaradvokatfiskalsämbetet i skrivelse den 2 februari 1954 å allmänna arvsfondens vägnar anspråk på kvarlåtenskapen. Innan boutredningen hann slutföras, avled emellertid boutredningsmannen. Rådhusrätten förordnade därefter genom beslut den 3 juni 1954 *advokaten Arne Fredlund*, Stockholm, att handhava förvaltningen av dödsboet.

På föranstaltande av Fredlund förrättades den 23 oktober 1954 arvskifte i boet, varigenom boets tillgångar, 56 299 kronor 83 öre, tillskiftades den avlidnas syskonbarn med lika lotter. I arvskifteshandlingen anfördes följande av boutredningsmannen.

Under boutredningen har Advokatfiskalsämbetet vid Kungl. Maj:ts och Rikets Kammarkollegium framställt anspråk å kvarlåtenskapen i boet och har Ämbetet därvid grundat anspråket å den avlidnas testamente, varigenom den avlidna enligt Ämbetets uppfattning upphävt den legala arvsordningen. Enär nämnda testamente icke enligt min uppfattning har det innehåll, som Ämbetet velat göra gällande, och testamentet icke innehåller någon uppgift om testamentstagare samt slutligen den avlidna icke — såvitt är känt — efter testamentets upprättande utsett någon testamentstagare, finner jag, att testamentet icke kan verkställas, till följd varav kvarlåtenskapen skall fördelas mellan den avlidnas legala arvingar enligt gällande arvslag.

Efter stämning å syskonbarnen vid Stockholms rådhusrätt yrkade kammaradvokatfiskalsämbetet, att arvskiftet måtte förklaras ogiltigt och allmänna arvsfonden förklaras vara före Edith Johanson-Funkers släktingar berättigad till kvarlåtenskapen, i första hand som testamentstagare och i andra hand som arvtagare. Rådhusrätten lämnade i dom den 2 juli 1955 ämbetets yrkanden utan bifall. Enligt domen fann rådhusrätten, som icke ansåg allmänna arvsfonden på grund av testamentariskt förordnande berättigad till egendomen, systrarnas förordnande av innebörd att skyldemännen icke skulle taga arv vara överksamt, varför den legala arvsordningen borde träda i tillämpning. Enär syskonbarnen vore att betrakta såsom den sist av-

lidnas arvingar enligt 1 kap. 2 § lagen om arv, kunde fonden för sin del icke med åberopande av 5 kap. 1 § samma lag anses äga någon självständig rätt till arv i förevarande fall.

Kammaradvokatfiskalsämbetet fullföljde talan mot domen. Viss ny utredning förebragtes. Svea hovrätt fann icke allmänna arvsfonden eller annan kunna som testamentstagare erhålla någon rätt till kvarlåtenskapen. Enär emellertid släktingarna genom testamentena uteslutits från arv förklarade hovrätten dels arvsfonden före släktingarna berättigad till kvarlåtenskapen, dels ock arvskiftet ogiltigt. En ledamot av hovrätten var skiljaktig och fastställde för sin del rådhusrättens domslut.

Två av släktingarna sökte revision. Den 30 december 1957 fastställde Högsta domstolen hovrättens dom såvitt nu vore i fråga.

Sedan det visat sig, att ingen av släktingarna förmått återbetala någon del av de utskiftade medlen, har kammaradvokatfiskalsämbetet riktat krav mot Fredlund på redovisning av det utbetalade beloppet, 56 299 kronor 83 öre.

Hos Kungl. Maj:t har Fredlund anhållit om befrielse från skyldighet att utgiva nämnda belopp. Fredlund har därvid bland annat framhållit, att han i brev den 13 oktober 1954 till kammaradvokatfiskalsämbetet meddelat såväl att arvskifte skulle äga rum den 23 oktober 1954 som att Fredlund därvid ämnade framlägga förslag till lika fördelning av kvarlåtenskapen mellan den avlidnas släktingar. Ämbetet hade icke besvarat hans brev, varför Fredlund ansåge sig ha anledning räkna med att ämbetet delade hans uppfattning i fråga om testamentets tolkning.

Rörande Fredlunds ekonomiska förhållanden har upplysts, att Fredlund, som är gift och har två barn, år 1961 taxerades till statlig inkomstskatt för en inkomst av 30 820 kronor. Hustruns taxerade inkomst utgjorde 3 760 kronor. Fredlund äger därjämte en förmögenhet å 65 000 kronor, vari ingår värdet av en sommarstuga och en bil. Han har icke tecknat ansvarighetsförsäkring.

Kammaradvokatfiskalsämbetet tillstyrker, att Fredlund befrias från ersättningsskyldighet eller, i andra hand, att ersättningsbeloppet väsentligt nedsättes. Ämbetet framhåller att även om Fredlunds handlingssätt nu efter Högsta domstolens dom framstode som synnerligen oförsiktigt och självrådigt, kunde det dock, om man utginge från förhållandena vid tiden för arvskiftet, synas förklarligt och i viss mån ursäktligt. Vid ifrågavarande tidpunkt funnes det nämligen icke några rättsfall, som kunde giva ledning, när det gällde frågan, huruvida allmänna arvsfonden under åberopande av ett negativt testamente kunde göra anspråk på kvarlåtenskapen efter en person, som efterlämnat arvsberättigade släktingar. Ämbetet ville även understryka, att i målet om klander av arvskiftet en enhällig rådhusrätt och en skiljaktig ledamot av hovrätten ansett släktingarna och ej allmänna arvsfonden böra tillerkännas rätten till arvet. Eftersom Fredlunds felbedömning av det rättsliga läget i samband med arvskiftet med hänsyn till nu berörda omständigheter kunde betraktas som i viss grad ursäktlig, ansåge ämbetet billig-

hetskäl tala för att Fredlund befriades från ersättningsskyldighet eller att beloppet åtminstone väsentligt nedsattes.

Statskontoret förordar, att Fredlund befrias från ersättningsskyldigheten under förutsättning att han till allmänna arvsfonden inbetalar visst belopp, förslagsvis minst 10 000 kronor.

Justitiekanslersämbetet — som inte anser sig böra framställa någon erinran mot ett efterskänkande i enlighet med statskontorets förslag — har funnit det uppenbart, att allmänna arvsfonden genom Fredlunds förfarande att utskifta boet tillskyndats skada. Enligt ämbetets mening har Fredlund vid handläggningen av ärendet förfarit vårdslöst och ämbetet anser det sannolikt att Fredlund, därest saken bleve föremål för domstols prövning, skulle befinnas skadeståndsskyldig gentemot fonden. Kammaradvokatfiskalsämbetets underlåtenhet att besvara Fredlunds brev anser justitiekanslersämbetet icke ha någon rättslig betydelse för omfattningen av Fredlunds skadeståndsansvar, även om advokatfiskalsämbetet otvivelaktigt bort besvara brevet, lika väl som Fredlund bort förhöra sig huruvida ämbetet hade något att säga med anledning av hans brev. Justitiekanslersämbetet anför vidare.

Advokatfiskalsämbetets berörda underlåtenhet synes böra tilläggas viss betydelse, då det gäller att av billighetsskäl helt eller delvis efterskänka Fredlunds skadeståndsansvar. Härför synes likväl framför allt tala den ovisshet angående tolkningen av testamentet, som förelegat; såsom nämnts har rådhusrätten och en ledamot av hovrätten anslutit sig till Fredlunds uppfattning. I vilken utsträckning ett efterskänkande bör ske kan naturligtvis vara föremål för olika meningar. Det må här uppmärksammas, att den faktiska skadan för arvsfonden rätteligen synes vara icke allenast det Fredlund avkrävda beloppet 56 299 kronor 83 öre utan detta belopp jämte ränta från arvskiftesdagen den 23 oktober 1954; i vilken mån rättslig skyldighet för Fredlund att gälda ränta föreligger torde dock icke vara helt klart. Ränta efter en genomsnittlig procentsats av 3,5 resp. 4 procent under 6 1/2 år utgör omkring 13 000 resp. 15 000 kronor. Skadan synes alltså kunna uppskattas till i runt tal 70 000 kronor. Statskontorets förslag innebär med denna utgångspunkt ett efterskänkande av omkring 85 procent av skadan. Efterskänkandet avser således ett betydande belopp. Å andra sidan måste en utbetalning av 10 000 kronor vara för Fredlund synnerligen kännbar.

Departementschefen. Med hänsyn till vad som förekommit i ärendet ansluter jag mig till statskontorets av justitiekanslersämbetet biträdda förslag och förordar att, därest Fredlund till allmänna arvsfonden inbetalar 10 000 kronor, återstående fordringsbelopp efterskänkes.

Rätten till arv efter hemmansägaren Erik Herman Persson från Vissberga, Kumla landskommun

Den 10 juli 1958 avled Erik Herman Persson, som var född år 1888, utan att, såvitt framgår av en efter honom upprättad bouppteckning, efterlämna annan arvinge än allmänna arvsfonden. Bland tillgångarna i boet, vilket en-

ligt bouppteckningen uppgick till 77 435 kronor 75 öre, ingick fastigheten Vissberga 2³ i Kumla socken med ett taxeringsvärde av 42 000 kronor.

Hos Kungl. Maj:t har *arrendatorn Evert Konrad Lord* och hans hustru *Anna Maria Lord*, Vissberga, anhållit, att fastigheten Vissberga 2³ måtte avstås till dem. Till stöd härför har anförts i huvudsak följande. Herman Persson, som var höggradigt efterbliven, hade helt varit ur stånd att taga vård om sig själv. Sedan år 1936 ägde Herman Persson fastigheten gemensamt med en syster, Ester Charlotta Persson, som avled år 1951. Makarna Lord hade sedan slutet av 1930-talet varit behjälpliga med skötseln av Herman Persson. Sedan Ester Persson avlidit, hade makarna Lord fortsatt att sköta Herman Persson till dennes död. Som ersättning härför hade de fått fritt arrendera gården. Viss annan ersättning hade även utgått under de senaste åren.

I ärendet har jämväl åberopats ett uttalande av den avlidnes förmyndare, enligt vilket det vore väl känt i orten, att makarna Lord ägnat Herman Persson en uppoffrande vård.

Länsstyrelsen i Örebro län finner starka skäl tala för bifall till framställningen.

Kammaradvokatfiskalsämbetet har beträffande hälften av fastigheten underställt Kungl. Maj:ts godkännande ett som testamente bevakat vittnesförhållande, av vilket framgår, att Ester Persson under livstiden som sin önskan uttalat, att makarna Lord skulle erhålla fastigheten efter hennes broders död.

Beträffande återstående hälft av fastigheten — Herman Perssons andel, över vilken Ester Persson icke ägt förfoga genom testamente — framhåller kammaradvokatfiskalsämbetet, att av utredningen i ärendet framgår, att sökandena ägnat Herman Persson en uppoffrande vård. Kammaradvokatfiskalsämbetet finner billighetsskäl mycket starkt tala för att makarna Lord genom efterskänkande av allmänna arvsfondens rätt erhåller denna fastighetsdel.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 26 maj 1961 godkänt Ester Perssons muntliga förordnande, varigenom hälften av fastigheten tillfallit makarna Lord efter Ester Persson.

Departementschefen. Med hänsyn till omständigheterna i ärendet anser jag i likhet med de hörda myndigheterna att den återstående hälften av fastigheten Vissberga 2³ i Kumla socken bör avstås till förmån för Evert Konrad Lord och Anna Maria Lord. Värdet å nämnda fastighetsdel uppgår till 21 000 kronor. Det av riksdagen till Kungl. Maj:t senast lämnade bemyndigandet att avstå kvarlåtenskap, som tillfallit allmänna arvsfonden (prop. 1959: 36; SU 34; rskr 79) omfattar i varje särskilt fall egendom till ett värde av högst 15 000 kronor. Riksdagens medgivande till ifrågakvarande avstående erfordras sålunda.

Hemställan. Under åberopande av vad jag sålunda anför hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

Kungl. Maj:ts proposition nr 184 år 1961

dels medgiva, att advokaten Arne Fredlund, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till allmänna arvsfonden inbetalar ett belopp av 10 000 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet till fonden;

dels ock medgiva, att allmänna arvsfonden efter hemmansägaren Erik Herman Persson från Kumla landskommun tillfallna hälften av fastigheten Vissberga 2^s i Kumla socken må avstås till Evert Konrad Lord och hans hustru Anna Maria Lord.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Olof Sundström